

Akademins heder på spel

av Arvid Cronenberg

Résumé

With great surprise I have studied the contents of a speech at the formal assembly held by the President of the Royal Swedish Academy of War Sciences, Mr. Mikael Odenberg, on 11 November, 2015. The speech was a strong appeal for Sweden joining NATO. The Academy is not a political body, but is to be regarded as a "learned society", the statutes of which determine the promotion of research and science within subjects that are of importance for the nation's security and defence. The article discusses the dividing line between political and scientific issues, and states that the Academy embraces a special competence in areas related to human science such as, among other things, strategy, operational art, tactics, logistics and training. The article also discusses the historical developments within our defence from the 19th century up to the situation after the Cold War and into the present day, and questions the fact that a pressure group within the Academy is trying to use its authority to promote Swedish membership of NATO. This puts the Academy's honor and credibility at stake.

MED FÖRVÅNING HAR jag tagit del av detal som Kungl Krigsvetenskapsakademiens styresman, Mikael Odenberg, höll vid akademins högtidssammankomst den 11 november 2015. Talet var nämligen utformat som en flammande appell för en svensk anslutning till Nato med alla dess fördelar beträffande rikets säkerhet och försvar. Vad har hänt? frågar jag mig. Vad har Akademien med detta politiska spörsmål att göra? Som enskild person har självfallet Odenberg liksom vilken annan medborgare som helst rätt att utveckla åsikter han själv väljer. Men som styresman för en akademi och vid ett tillfälle som detta bör han vakta sin tunga. I det här sammanhanget uppfattas han självklart som akademins talesman och talet som ett akademins ställningstagande. Så får det inte vara.

Vad akademien är

Krigsvetenskapsakademien är nämligen ingen politisk förening utan uppfattas liksom övriga akademier av motsvarande slag som ett "lärt

samfund", där man inte sysslar med åsikter utan med insikter. Som institution betraktas akademien som en frivillig, enskild förening utan uttalat uppdrag från statlig myndighet. Enligt sina egna stadgar har akademien syftet att främja forskning och vetenskap inom ämnen av betydelse för rikets säkerhet och försvar. Utifrån denna grund skall akademien följa och bevaka militärvetenskaplig utveckling genom att anordna symposier, diskussionsseminarier, föreläsningar samt publicera vetenskapliga rön och utdela belöningar.

För att upptas som ledamot förutsätts vidare att man besitter en god och dokumenterad förmåga för vetenskapligt tänkande, där vederbörandes kreativitet och analysförmåga kommit till uttryck. De genomgående nyckelorden beträffande såväl verksamhet som ledamöter är forskning och vetenskap.

Politik och vetenskap

Var går då rågången mellan politiska och vetenskapliga spörsmål? Frågan är intrikat och många gånger svår att avgöra. Här ska

jag göra ett försök i all enkelhet och jag ska betona att jag motser gärna en debatt i frågan.

Aristoteles beskrev en gång politiken som ett samhällens gemensamma strävan efter "ett gott liv". Numera ser man hellre politik som en process, genom vilken makt utövas och politiska beslut fattas, vilket innebär att politiken förutsätter motsättningar beträffande mål och medel.

Vetenskapen är något helt annat. Om politik förutsätter motsättningar och kompromiss förutsätter vetenskapen samverkan och insikt. Vanligen brukar man definiera vetenskap som ett organiserat, systematiskt och metodiskt sökande inom ett begränsat område, där arbetet går ut på att samla in data som sedan utvärderas, tolkas och analyseras. Man reser vidare hypoteser och verkställer experiment i akt och mening att belägga eller falsifiera uppnådda resultat, vilka sedan betraktas som sanna, inte genom formella beslut utan på faktiska belägg. Det yttersta syftet är att frilägga lagbundenheter i naturens beteende (naturlagar) och på så sätt förutse kommande händelser. Dessa lagar anses giltiga så länge de inte falsifieras genom nya insikter.

I äldre tid förstods med begreppet "vetenskap" studiet av naturen. I modernare tid har såsom ett slags komplement till vetenskapen också vuxit fram ett studium av människan och hennes beteende, som därvid benämns humanvetenskap. Dit räknar man numera även ämnen som ekonomivetenskap, sociologi, statsvetenskap, psykologi och språkvetenskap m fl. Även här har man primärt sökt finna lagbundenheter på motsvarande sätt som inom naturvetenskapen, men med ringa framgång. Det är nämligen så att människor ofta förändrar sitt beteende i takt med förändringar i förutsättningar och nyvunnen erfarenhet. I den mån man kan tala om lagbundenhet blir den ofta kortva-

rig till sin karaktär, vilket välvilligt kan ses som att varje generation skapar sina egna "beteendelagar". I humanvetenskapens beläggs-kriterier ersätts med vagare begrepp som "gott omdöme", "sunt förnuft" och "beprövad erfarenhet".

Krigsvetenskap

Var hör då krigsvetenskapen hemma, och vilka ämnen anses Kungl Krigsvetenskapsakademien med hänsyn till dess kompetens särskild skickad att studera? Beträffande krigsmaterielens utveckling, t ex vapen- och stridsfordonsutveckling, tillverkning av stridsflyg, örlogsfartyg, missiler etc ligger verksamheten huvudsakligen på det naturvetenskapliga området, där såväl grundforskning och tillverkning handhas av kommersiella och resursstarka, ofta statsunderstödda, industrikomplex med tillgång på framstående vetenskapsmän och kunniga experter. Där har akademien på sin höjd endast en informativ roll.

Däremot finns på den humanvetenskapliga sidan ett vidsträckt fält att beta av såsom strategi, operationskonst, taktik och strids-teknik, organisation, logistik, utrustning, härordningslära och utbildning m m. För studier i dessa ämnen bör akademien med all sin samlade kunskap och erfarenhet vara särskilt lämpad.

Milstolpar i historien

I Napoleonkrigens spår följde ett remarkabelt uppsving för ämnena krigskonst och krigsteori med framstående tänkare som Antoine Henri de Jomini och Carl von Clausewitz som portalgestalter. I Sverige följdes dessa tätt i härlarna av framstående krigsteoretiker som generalerna Franc-Sparre och Johan Petter Lefrén, vars föreläsningar blev vitt berömda. Under senare halvan av 1800-talet

följdes deras verksamhet upp av teoretiskt skolade generaler som Hugo Raab, Axel Rappe d ä, Jesper Crusebjörn, Gustaf Björlin, Carl Otto Nordensvan, Knut Gillis Bildt och Lars Tingsten, vilka alla verkade för krigsmaktens omdaning från föråldrat och förgubbat indelningsverk till en modern försvarsorganisation baserad på stam och beväring med internationellt vedertagna övningstider. I denna omvandlingsprocess spelade Kungl Krigsvetenskapsakademien en betydande roll som bevakare och förmedlare av internationell utveckling och krigserfarenhet. Värdefulla bidrag till att hålla intresset för krigsteorin levande lämnades också av den närstående Militärhistoriska föreningens litteraturutgivning.

Första världskriget med sina utdragna artilleridueller, eländiga skyttegravsstrider och bristande rörlighet har alltid betraktats som en krigskonstens förfallsperiod. Även i Sverige drabbades krigsmakten av motgångar. Den ganska väl genomtänkta kompletteringen av armén med sex reservfördelningar 1914 fullföljdes aldrig utan ersattes av en kraftig nedrustning med förlamande verkan på allt militärt tänkande. Mellankrigstiden präglades av antimilitarism, ”Ådalstänkande” och militär vanmakt. Detta tillstånd varade i stort till krigsutbrottet och det finsk-ryska vinterkriget, då även Sverige tidvis kände sig hårt hotat. En ny anda, ”beredskapsanda”, svepte fram över Sveriges folk.

Freden 1945 ledde tyvärr aldrig fram till någon riktig avspänning. En ny konflikt mellan de båda segrande supermakterna USA och Sovjetunionen var under uppsegling. Sverige behöll sitt beredskapsförsvar jämte ett kostnadskrävande ”miniberedskap”, som innebar satsning på kortsiktig beredskap i stället för långsiktig utbyggnad. När Sovjetunionen efter hårt ekonomiskt tryck till sist kollapsade hade även den svenska krigsmakten urholkats dithän att reformer ansågs nödvändiga.

Redan tidigare hade försvarsdebatten kommit att präglats av frågor som soldaternas härnät, kvinnlig värnplikt, de värnpliktigas permissionsresor samt befälskategoriernas sammanslagning, allt av föga betydelse för krigsmaktens stridsduglighet. Nu talade man om ”ominriktning”, varmed man i de flesta fall menade stridskrafternas omdaning från invasionsförsvar till insatsförsvar.

När tanken skenar

Statsmakterna beslöt sig 1996 för ett anpassningsinriktat existensförsvar, vilket redan efter ett år sopades undan för ett militärt krav på ett s k ”nätverksbaserat insatsförsvar”, som ingen riktigt visste vad det var. Det spelade nu ingen roll då det tämligen snart ersattes med ett internationellt insatsförsvar avsett för krig i Afghanistan eller något annat för oss exotiskt land. Under tiden hade för övrigt regeringen i samråd med militärledningen utan svenska folkets kännedom sänt trupper till Afghanistan för strid med därvarande talibaner. Analogt med insattänkandet reste till råga på allt 17 generaler med tidigare ÖB:n Bengt Gustafsson i spetsen krav på att ersätta värnpliktsförsvaret med ett yrkesförsvar, vilket fann anklag hos statsmakterna några år senare.

Sammanfattningsvis kan konstateras att vårt flygvapen decimerats till ca 60 JAS-plan, marinen till ett par ubåtar, några korvetter och en amfibiebataljon, medan armén praktiskt taget lagts ned. Någon ljusning ställs inte i sikte.

I detta rätt upprörande apspel har dessbättre akademien inte haft någon del. Men den har inte heller använt sin auktoritet att som ”lärt samfund” göra något åt det hela. Och nu har det gått så långt att en junta inom akademien försöker använda dess auktoritet för att som simpel ”påtryckningsgrupp” stödja juntans politiska ambition att föra Sverige in

i Nato. Vad juntan inte tänker på är att de därmed också sätter akademins heder och trovärdighet som ”lärt samfund” på spel.

Författaren är överstelöjtnant, fil kand och ledamot av KKrVA.